

BADIY ASARLARDA FOLKLORIZM

Zaripova Shukurjon Otajon qizi
Urganch innovatsion universiteti
“O‘zbek va xorijiy filologiya”
kafedrası o‘qituvchisi
shukurjonzaripova2@gmail.com
+998 99 103 59 33

<https://doi.org/10.5281/zenodo.13913057>

Annotatsiya: Ushbu tadqiqot badiiy asarlar va folklor o'rtasidagi o'zaro munosabatlarni tahlil qiladi. Folklorizm – xalq an'analari, urf-odatlar va og'zaki ijod elementlarining badiiy asarlarga singdirilishi jarayonidir. Ushbu fenomen badiiy yaratuvchilikda milliy identitetni mustahkamlash, madaniy merosni saqlash va avlodlarga yetkazish uchun muhim ahamiyatga ega. Tadqiqotda folklorizmning zamonaviy badiiy asarlardagi ifodalari, ularning estetik qiymati va badiiy muhitga ta'siri ko'rib chiqiladi. Shuningdek, folklor motivlari va obrazlarining qanday qilib yangi ma'no qatlamlariga ega bo'lishi, badiiy asarlarning umumjahon madaniyatidagi o'rni ham tahlil etiladi. Natijada, folklorizm nafaqat xalq ijodini yuksaltirish, balki zamonaviy adabiyotda yangi uslublar va g'oyalarni rivojlantirish uchun xizmat qilishi mumkinligi xulosasiga kelinadi. Ushbu tadqiqot orqali folklor elementlarining badiiy jarayonda qanday qilib jonlantirilishi va uning natijasida yaratilgan asarlarning estetik qiymati ko'rinib turadi.

Abstract: This study analyzes the interaction between works of art and folklore. Folklorism is the process of infusing elements of folk traditions, customs and oral creativity into works of art. This phenomenon is important for the strengthening of national identity in artistic creation, preservation of cultural heritage and transmission to generations. The research examines expressions of folklore in modern works of art, their aesthetic value and influence on the artistic environment. Also, how folklore motifs and images acquire new layers of meaning, the place of artistic works in the world culture is also analyzed. It is concluded that it is possible. Through this research, it is possible to see how elements of folklore are revived in the artistic process and the aesthetic value of the works created as a result.

Абстрактный: В данном исследовании анализируется взаимодействие произведений искусства и фольклора. Фольклоризм – это процесс внедрения в произведения искусства элементов народных традиций, обычаев и устного творчества. Это явление имеет важное значение для укрепления национального самосознания в художественном творчестве, сохранения культурного наследия и передачи его поколениям. В исследовании рассматриваются проявления фольклора в современных произведениях искусства, их эстетическая ценность и влияние на художественную среду. Также анализируется, как фольклорные мотивы и образы приобретают новые смысловые пласты, место художественных произведений в мировой культуре. Благодаря данному исследованию можно увидеть, как элементы фольклора возрождаются в художественном процессе и эстетическую ценность созданных в результате произведений.

Kalit so'zlar: folklorizm, badiiy asarlar, xalq ijodi, madaniy meros, estetik qiymat.

Key words: folklorism, artistic works, folk creativity, cultural heritage, aesthetic value.

Ключевые слова: фольклоризм, художественные произведения, народное творчество, культурное наследие, эстетическая ценность.

Badiiy asrlarda folklorizm – bu xalq og'zaki ijodining, an'anaviy qoidalar va motivlarining badiiy asarlarga ko'chirilishi jarayonidir. Folklorizm, odatda, xalqning madaniyati, tarixi va urf-odatlar bilan chambarchas bog'langan bo'lib, u badiiy asarlarning mazmuni va shaklida aks etishi mumkin.

Folklorizmning ahamiyati

1. Madaniy meros: Folklorizm orqali xalq og'zaki ijodi badiiy adabiyotga kirib, uning madaniy merosini saqlashga yordam beradi. Bu jarayon xalqning tarixiy xotirasini mustahkamlashda muhim rol o'ynaydi.
2. Identitetni mustahkamlash: Folklor elementlari badiiy asarlarda ishlatilganda, ular o'z xalqining identitetini yuksaltirishda yordam beradi. Bu orqali muallif o'z fikrlarini va qarashlarini yanada kuchliroq ifoda etishi mumkin.
3. Estetik qimmat: Folklor motivlari badiiy asarlarga estetik chuqurlik va rang-baranglik kiritmoqda. An'anaviy elementlar zamonaviy san'atkorlar tomonidan yangi kontekstlarda qayta talqin qilinishi mumkin.

Badiiyatda folklorizmning ko'plab namunalari mavjud. Masalan:

- Navoiy asarlarida: Alisher Navoiy "Xamsa"si ichida ko'plab xalq og'zaki ijodidan olingan motivlar va qahramonlarni uchratamiz.
- Shayx Sufiyning "Dastoni Iroqi": Bu asarda folklor elementlari keng qo'llanilgan bo'lib, unda xalq qahramonliklari va qadriyatlari aks ettirilgan.
- O'zbek kino san'atida: O'zbek filmlarida ham folklor unsurlari ko'p uchraydi. Masalan, "Maftuning dilbari" filmidagi sahnalar an'anaviy urf-odatlarini aks ettiradi.

Folklorizm badiiyatda muhim o'rin tutuvchi jarayon bo'lib, u xalq madaniyatini saqlash va rivojlantirishda katta ahamiyatga ega. Badiiy asrlar davomida ushbu jarayon davom etib kelmoqda va kelajakda ham davom etishi kutilmoqda. Shunday qilib, folklor orqali biz o'z tariximizni va madaniyatimizni anglab yetamiz hamda uni avlodlarga etkazamiz.

Adabiyot — xalq mulki. U inson hayotida alohida ahamiyatga ega. Inson bor ekan, adabiyot ham bo'ladi. Adabiyotning o'lmasligini ta'minlovchi ikkita qudratli omil bor. Ularning biri adabiyotning g'oyat buyuk tarbiyaviy - ma'rifiy ahamiyati bo'lsa, ikkinchisi, uning insonlarga zavq-shavq berish xususiyatiga egaligidir. Zero, inson har qanday davrda, har qanday sharoitda ham busiz yasholmaydi: u— doimo tarbiyaga, doimo ma'rifatga va badiiy zavq olishga muhtoj. Ana shunga ko'ra, tarbiyaviy-estetik ahamiyatga ega bo'lgan yetuk asarlarga aslo zavol yo'q. Bunga qarama-qarshi holda quruq zamonasozlik ruhida yozilgan hamda hukmron mafkura va siyosatning istagi bilan maydonga kelgan, badiiyati bo'sh asarlarning umri qisqa bo'ladi. Bunday asarlar davr sinovlariga bardosh berolmay, tezda unutiladi. Afsuski, XX asrda yaratilgan asarlar orasida ana shunday «mahsulot»lar oz emas. Xayriyatki, adabiyotimizda davr sinovlaridan muvaffaqiyat bilan o'tgan, inchunin, hozirgi kunlarda ham kitobxonlar tomonidan sevib o'qilib kelinayotgan ajoyib asarlar ko'p. Sodda qilib aytganda, XX asrda yaratilgan o'zbek adabiyoti namunalarning nuqsonidan yutug'i, yomonidan yaxshisi ko'p.

Folklor yozma adabiyotning bunyodga kelishi va rivojlanishiga genetik manba bo'lib xizmat qiladi. Badiiy asar yozish sohasidagi ilk urinishlar folklor tajribasiga suyanish va uni ijodiy o'zlashtirish negizida kechganligi, qolaversa, bunda folklorga xos sujetlar, obrazlar, motivlar, uslub va tasviriy vositalardan ijodiy foydalanilganligi hech kimda shubha

uyg'otmaydi. Kishilik ma'naviyati tarixida bu beminnat sarchashmadan bahramand bo'lmagan biror so'z san'atkorini tasavvur qilish amri maholdir. Chindan ham «Shohnoma» xalqdan olib yozilgani tufayli Abdulqosim Firdavsiyga mangulik baxsh etadi. Ulug' Alisher Navoiy ham xalqning serjilo og'zaki adabiyotidan ta'lim olib, jahonshumul shuhrat qozongan «Xamsa» va «Xazoyinul-maoniy» singari o'lmas asarlarini yaratdi. Poshshoxo'ja "Gulzon" va "Miftohul-adl" asarlarini bevosita folklor ta'sirida yozgani ma'lum, Muhammadsharif Gulxaniyning «Zarbulmasal»i folklordan ijodiy ilhomlanishning ko'rkam namunasi sanaladi. Og'zaki va yozma adabiyotlarning o'zaro ta'siri va hamkorligi barcha xalqlarning adabiyotlariga xos hodisa bo'lib, o'sha adabiyotlarning shakllanishi va yuksalishini ta'minlashda, ularda xalqchil realistik tasvirning tantana qilishida, yangi obrazlar, yangi mavzular, yangi motivlar, yangi shakllar va xalqona ruhni ta'minlovchi obrazlilik va ifodaviy vositalar hisobiga to'lisha borishiga, shuningdek, folklor va yozma adabiyotga xos janrlarning 'zaro sintezlashuvi asosida badiiy ertak va uning xilma-xil ichki ko'rinishlari (ertak-drama, ertak-qissa, ertak-roman, ertak-opera)ning yuzaga kelishida, barmoq she'r tizimining yozma adabiyot arsenaliga o'tib, barqarorlashuvida muhim rol o'ynab kelmoqda. Shuni ham ta'kidlash kerakki, badiiy adabiyot ham asrlar davomidagi rivojlanishi jarayonida folklorga samarali ta'sir ko'rsatib, shaklan, mazmunan va ifodaviylik jihatidan yanada takomil topishini chuqurlashtirayotir.

O'zbek folklorshunosligi xalqimizning o'z-o'zini anglashdan iborat intilishlari taqozosign ko'ra vujudga keldi. Bu stixiyali jarayon tarzida ming yillar davomida sodir bo'lgan esa-da, asosan, XIX asrning so'nggi choragida izchil bir yo'nalishga kira bordi va XX asrda to'la-to'kis barqaror hodisaga aylandi. Zero, folklor asarlarini to'plash, kitobat qilish, o'rganish va ulardagi g'oyalardan ilhomlanib yangi asarlar yaratish, bunyodkorlik ishlarini amalga oshirish barcha davrlarda ham dolzarb masalaga aylangan edi. Xalq ijodiyoti namunalarini yozib olish juda qadimiy an'ana bo'lib, folklorshunoslik shakllanishining ilk bosqichini tashkil etadi. Bu yo'nalishdagi izlanishlar tarixi juda olisga borib taqaladi.

References:

1. "Folklor va folklorizm" - M.A. Khamraev
2. "O'zbek folklori: nazariya va amaliyot" - A.S. Matyakubov
3. "Folklor, adabiyot va madaniyat" - R.T. Tashkentov
4. "Modernizatsiya jarayonida folklor" - Z.N. Abduqodirov
5. "O'zbek xalq og'zaki ijodi" - F.X. Qodirova
6. "Adabiy folklorizm: nazariy asoslar va amaliy tadqiqotlar" - B.O. Usmonova.